

LATVIJAS TIESNEŠU APTAUJA PAR NEATKARĪBU

Laiks: 2021.gada 9. - 23.marts

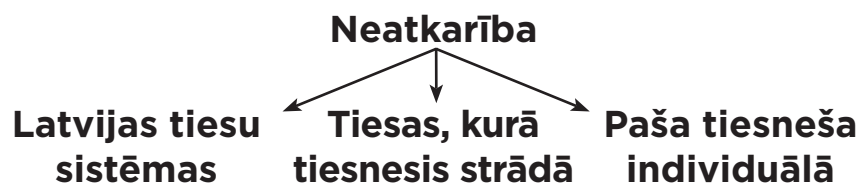
Iniciatīva: **TIESLIETU** **PADOME**

Veic: LU Antropoloģijas studiju nodaļas
vadošā pētniece PhD Aivita Putniņa
un pētniece Māra Alksne

MĒRĶIS NOSKAIDROT:

- Kā vērtē Latvijas tiesu sistēmas, savas tiesas un savu kā tiesneša neatkarību?
- Kādi faktori ietekmē tiesu sistēmas un tiesneša neatkarību?
- Kā stiprināt tiesnešu neatkarību?

APTAUJAS STRUKTŪRĀ TRĪS DAĻAS

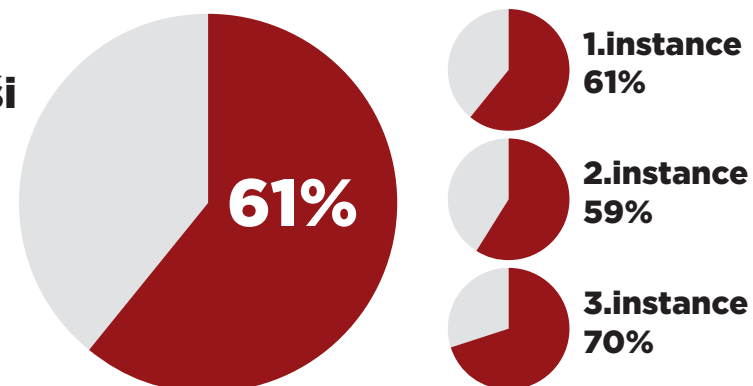

Tā ir iespēja:

- iegūt precīzākus viedokļus
- Identificēt, kurā no līmeņiem problēmas

PIEDALĀS

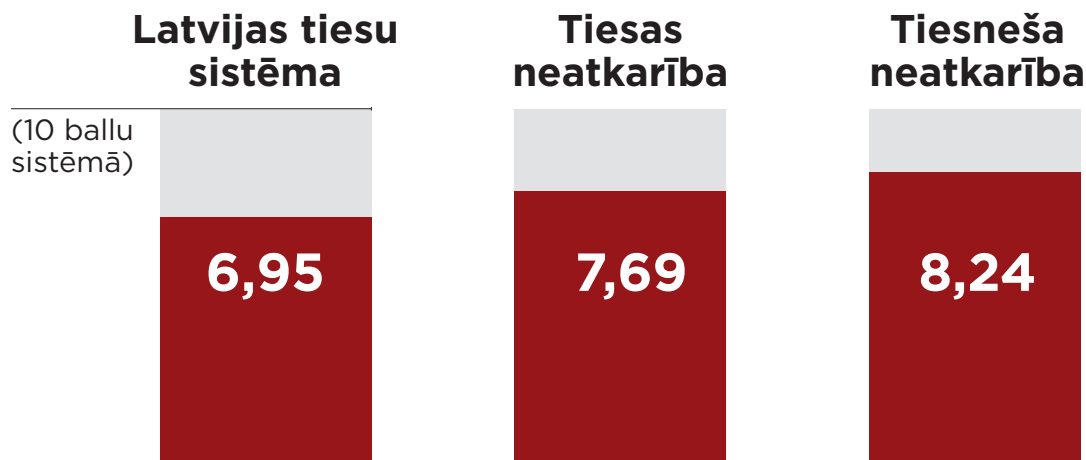
335
tiesneši
no 549

Aktīvāk atbildējuši gados jaunāki tiesneši

Tiesneša vecums (Gadi)	Iesaiste aptaujā (%)
30 - 40	100
41 - 50	67
51 - 60	56
61 un vairāk	42

NEATKARĪBAS NOVĒRTĒJUMS

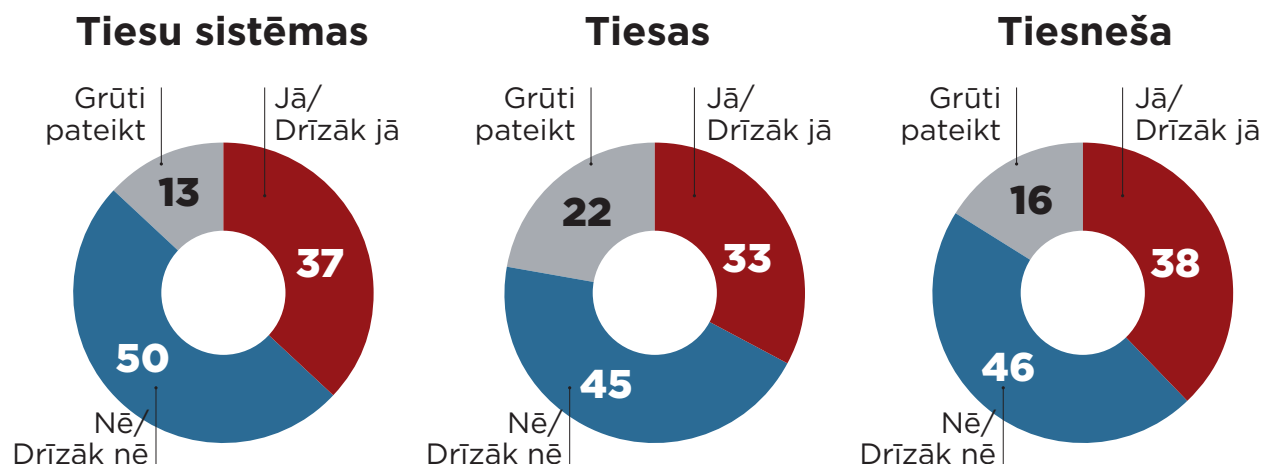
Tiesneši lielākas problēmas saskata ne savā, bet tiesu sistēmas neatkarībā

Vērtējuma atšķirības

	Tiesu sistēma	Tiesa	Tiesnesis
1.instance	6,75	7,44	8,01
2.instance	7,08	7,85	8,48
3.instance	8,38	9,46	9,58
Tiesnesis	6,92	7,65	8,20
Tiesas priekšsēdētājs	8,00	9,00	9,27

Vērtējumu atšķirība starp pirmās un augstākās instances tiesnešiem, starp tiesnešiem un tiesu priekšsēdētājiem

Vai pēdējo divu gadu laikā neatkarība palielinājusies? (%)

Vai neatkarība ir vērtība? (%)

Latvijas tiesu sistēmā tiesu neatkarībai ir augsta vērtība

76

Tiesas kolektīvā neatkarībai ir liela nozīme

85

1.instance - 84; 2.instance - 81; 3.instance - 100

Tiesneši - 84; tiesu priekšsēdētāji - 100

Tiesneša paša darbā ir svarīga:

Tiesu sistēmas neatkarība

100

Tiesas neatkarība

99

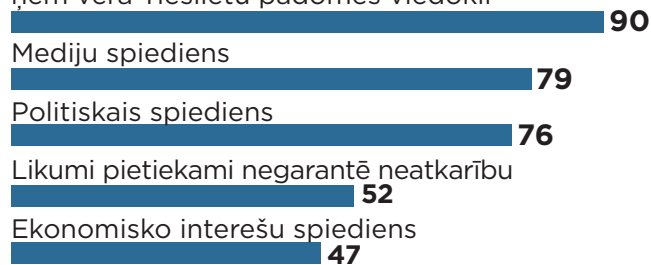
Paša kā tiesneša neatkarība

100

ĀRĒJIE NEATKARĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Latvijas tiesu sistēmas neatkarību negatīvi ietekmē (%)

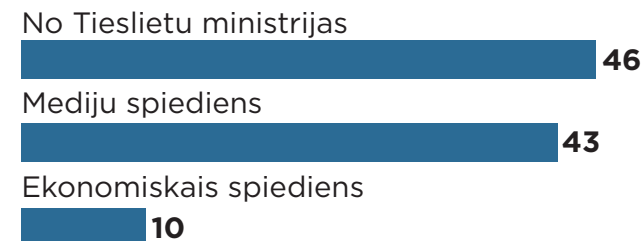
Likumdevējs un izpildvara nepietiekami ņem vērā Tieslietu padomes viedokli

Vērtējuma atšķirības

	Tieslietu padomes viedokli neņem vērā	Mediju spiediens	Politiskais spiediens	Likumi pietiekami negarantē neatkarību	Ekonomisko interešu spiediens
1.instance	90	88	82	55	56
2.instance	88	68	71	47	33
3.instance	96	38	31	42	12
Tiesnesis	90	80	75	53	48
Tiesas priekšsēdētājs	91	73	82	27	27

Konkrētajā tiesā jūtams spiediens, kas negatīvi ietekmē tiesas neatkarību (%)

Vērtējuma atšķirības

	Tieslietu ministrijas spiediens	Mediju spiediens	Ekonomiskais spiediens
1.instance	48	48	13
2.instance	47	35	4
3.instance	23	27	7
Tiesnesis	46	43	11
Tiesas priekšsēdētājs	36	46	0

Ārējo spiedienu tiesas izjūt mazāk nekā tiesu sistēma kopumā

Ārējās institūcijas, kas ietekmē tiesu sistēmas neatkarību (%)

	Negatīvi	Pozitīvi	Nemaz neietekmē	Grūti pateikt
Tieslietu ministrija	71	7	2	20
Ministru kabinets	25	6	13	56
Saeima	23	10	11	56
Tiesu administrācija	10	38	21	31
Eiropas institūcijas	2	41	13	42

Eiropas institūciju ietekmi vispozitīvāk vērtējuši 3.instance tiesneši: 65% pozitīvi un neviens negatīvi

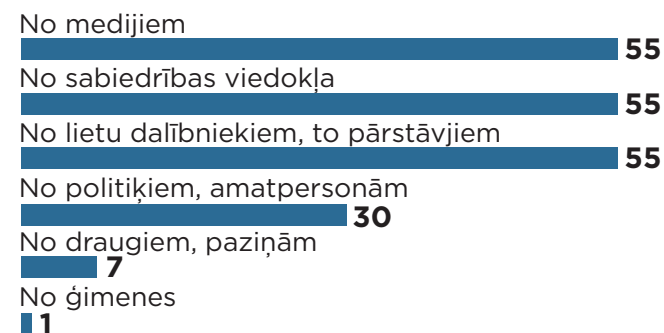
Tieslietu ministrijas ietekme

	Negatīvi	Pozitīvi	Nemaz neietekmē	Grūti pateikt
1.instance	71	6	1	22
2.instance	76	8	4	12
3.instance	58	8	11	23
Tiesnesis	71	7	2	20
Tiesas priekšsēdētājs	73	9	0	18

Viendabīgs tiesnešu viedoklis par Tieslietu ministrijas negatīvo ietekmi uz tiesu sistēmas neatkarību

Tiesneša neatkarību ietekmējošie ārējie faktori (%)

Pēdējo 5 gadu laikā tiesnesis personīgi ir izjutis spiedienu (Jā/ Tā to varēja saprast)

Vērtējuma atšķirības

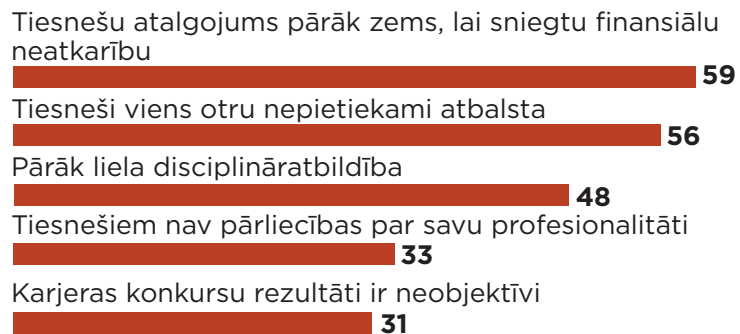
	Spiediens no medijiem		Spiediens no sabiedrības viedokļa		Spiediens no lietu dalībniekiem, to pārstāvjiem		Spiediens no politiķiem, amatpersonām	
	Jā	Tā varēja saprast	Jā	Tā varēja saprast	Jā	Tā varēja saprast	Jā	Tā varēja saprast
1.instance	19	36	15	38	16	44	7	24
2.instance	21	39	13	52	4	48	4	21
3.instance	15	27	15	31	0	23	4	23
Tiesnesis	19	36	14	41	12	43	6	23
Tiesas priekšsēdētājs	36	27	27	27	9	36	18	27

Katrs sestais 1.instance tiesnesis atzīst reālu spiedienu no lietu dalībniekiem, bet šādu spiedienu nav izjutis neviens 3.instance tiesnesis

Gandrīz katrs trešais tiesas priekšsēdētājs saskāries ar reālu mediju spiedienu, gandrīz katrs piektais – ar reālu spiedienu no politiķiem un amatpersonām

IEKŠĒJIE NEATKARĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Tiesu sistēmas neatkarību kopumā visvairāk ietekmējošie faktori (%)

Iekšējo tiesu sistēmas organizācijas faktoru ietekme vērtēta kā vidēji mazāk nozīmīga, salīdzinot ar ārējiem faktoriem

Ētikas prasības un tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana nav vērtēta kā apdraudējums

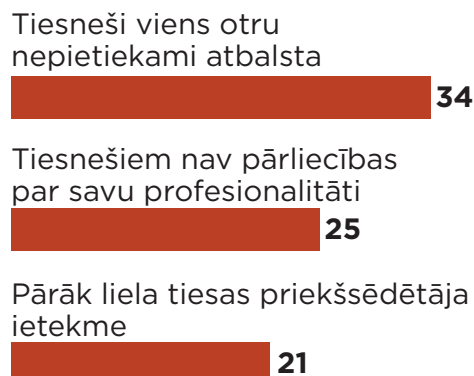
Vērtējuma atšķirības

	*Instance	1.*	2.*	3.*
Zems atalgojums		61	63	35
Savstarpējā atbalsta trūkums		58	53	38
Pārāk liela disciplināratbildība		53	49	8
Tiesnešiem nav pārliecības par savu profesionalitāti		35	25	35
Pārāk liela tiesas priekšsēdētāja ietekme		32	32	8
Pārāk stingras kvalifikācijas prasības		27	25	4
Pārāk augstas ētikas prasības		19	21	0
Karjeras konkursu rezultāti neobjektīvi		32	37	12

Tiesu sistēmas institūciju ietekme uz neatkarību (%)

	Pozitīvi	Negatīvi	Nemaz neietekmē	Grūti pateikt
Tieslietu padome	84	2	3	11
Tiesnešu pašpārvalde	78	2	8	12
Satversmes tiesa	74	2	9	15

Konkrētas tiesas neatkarību visvairāk ietekmējošie faktori (%)

Vērtējuma atšķirības

	Savstarpējā atbalsta trūkums	Tiesnešiem nav pārliecības par savu profesionalitāti	Pārāk liela tiesas priekšsēdētāja ietekme
1.instance	33	27	17
2.instance	48	24	39
3.instance	12	12	4
Tiesnesis	35	25	22
Tiesas priekšsēdētājs	18	27	0

Vislielāko tiesu priekšsēdētāju ietekmi izjūt 2.instance tiesneši, kur arī vislielākais savstarpējā atbalsta trūkums

Tiesneša neatkarību ietekmējošie iekšējie faktori (%)

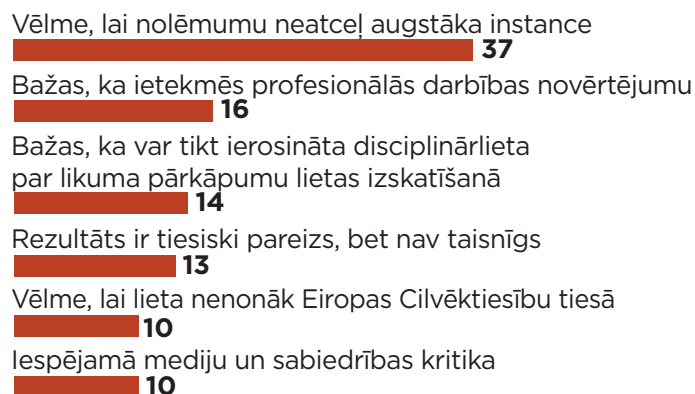
Pēdējo 5 gadu laikā bijušas lietas, kuras skatot, tiesnesis izjutis tiešu vai netiešu spiedienu vai vēlmi ietekmēt lēmumu (Jā/Reizēm tā varēja saprast)

Vērtējuma atšķirības

	Spiediens no tiesas priekšsēdētāja	Spiediens no citiem tiesnešiem
1.instance	20	15
2.instance	31	9
3.instance	0	8
Tiesnesis	21	14
Tiesas priekšsēdētājs	0	0

Faktori, kas ir ietekmējuši tiesneša nolēmumus

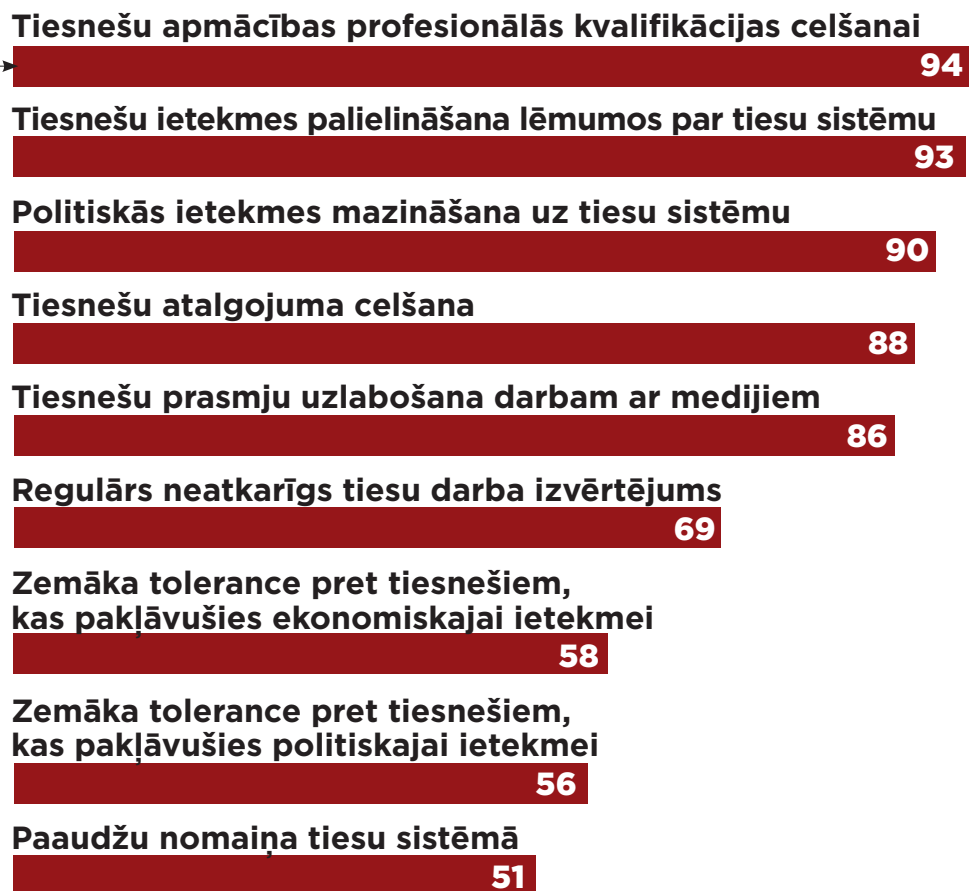
Vērtējuma atšķirības

	*Instance	1.*	2.*	3.*
Lai neatceļ augstāka instance		40	39	12
Lai neietekmē profesionālās darbības novērtējumu		17	17	0
Lai neierosina disciplinārlietu		16	12	0
Lai spriedums ir ne vien tiesisks, bet arī taisnīgs		12	16	8
Lai lieta nenonāk ECT		12	9	12
Lai nekritizē mediju un sabiedrība		12	9	0

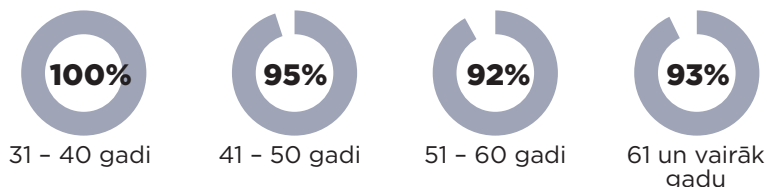
Neskatoties uz augsto mediju un sabiedrības spiedienu uz tiesu sistēmu, šim faktoram ir mazākā ietekme, taisot spriedumu

KĀ STIPRINĀT NEATKARĪBU?

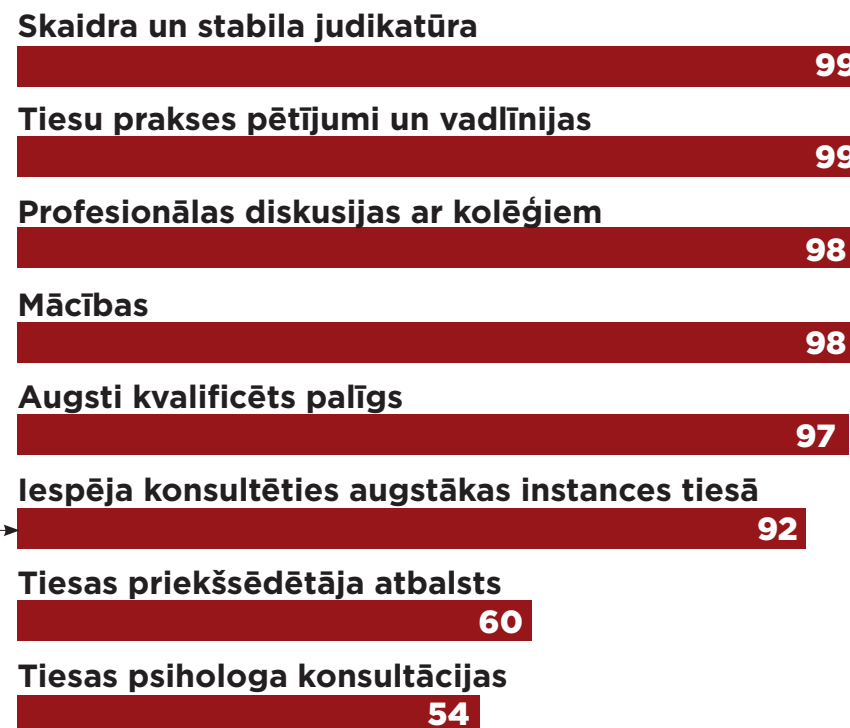
Faktori, kas stiprinātu Latvijas tiesu sistēmas neatkarību

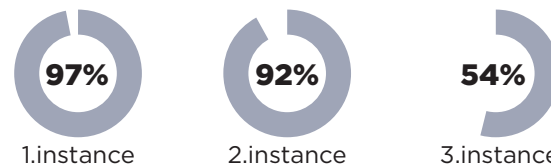
Apmācības kā svarīgu faktoru norāda visu vecumu tiesneši (%)

Faktori, kas palīdzētu tiesnesim uzlabot spriedumu kvalitāti

Atšķirība starp instancēm jautājumā par iespēju konsultēties augstākas instances tiesā. Tas noteikti vai drīzāk uzlabotu spriedumu kvalitāti – apstiprinoši atbild: (%)

PĒTNIĒKU GALVENIE SECINĀJUMI

Kopumā pētījums uzrāda gana augstu tiesu sistēmas neatkarības pašvērtējumu. Gan atbilžu dalījums, gan neatkarības vērtējums tiesu sistēmas, konkrētas tiesas un paša tiesneša līmeņos rāda, ka Latvijas tiesneši savas individuālās neatkarības situāciju vērtē augstāk kā kolektīvo. Atbilžu dalījumā vērojamas būtiskas atšķirības starp tiesu instancēm dažādos ar tiesu neatkarību saistītos aspektos. Jo augstāka tiesas instance, jo augstāks ir neatkarības pašvērtējums visos jautājumu līmeņos. Tiesu priekšsēdētāju pozīcija ļauj optimistiskāk vērtēt situāciju.

Tiesnešu pašu vērtējumā savstarpējais atbalsts tiesnešu vidū ir nepietiekams. No vienas puses, tiesneši redz savas pārstāvniecības trūkumus un viedokļa neņemšanu vērā, veidojot tiesu sistēmas politisko un tiesisko ietvaru. No otras puses, tiesnešu pašu vidē atbalsts nav pietiekams. Ja salīdzinoši augsts īpatsvars tiesnešu atzīst tiesnešu pašpārvaldes institūciju, piemēram, ētikas komisijas, lomu, tad īpaši zemākas instances tiesneši vēlētos sadarbību paplašināt, saņemot atbalstu no augstākas instances tiesas tiesnešiem.

Satraucoši, ka gana augsti rādītāji ir tiesnešu uztvertajam neatkarības apdraudējumam, kas liecina, ka, lai arī kopumā situācija ir novērtēta kā laba, tiesneši nejūtas droši. Drošību apdraud gan iekšēji organizatoriski faktori – hierarhiskas attiecības starp instancēm un tiesnešiem pašiem, gan ārēji faktori.

Tiesneši joprojām ir satraukti par mediju ietekmi. Tā izpaužas gan medijos paustajā vēstī, kuru tiesneši nereti uztver kā spiedienu, gan tiesnešu vēl joprojām nedrošā komunikācijā ar medijiem. Visaugstākais mediju un sabiedrības spiediens jūtams pirmās instances tiesās. Jo zemākas instances tiesa, jo šim spiedienam pievienojas dažādi ar pašas tiesu hierarhiju saistīti faktori – darba rezultātu izvērtējums, sprieduma pārskatīšana augstākā instancē, norādījumi no tiesas priekšsēdētāja, iespējama disciplināratbildība.

Jaunāka gadagājuma un zemāka stāža tiesneši ir biežāk pakļauti gan ārējam, gan iekšējam spiedienam, taču ir atvērtāki mācībām, kvalifikācijas paaugstināšanai un praktiskiem treniņiem, piemēram, darbam ar medijiem.

Pētījums uzrāda salīdzinoši augstu politiskās ietekmes klātbūtni, kura visbiežāk izpaudusies tieši tieslietu ministra vai/un ministrijas izdarītajā spiedienā. Tiesnešus uztrauc arī lietas dalībnieku spiediens, citu tiesībsargājošo iestāžu darba kvalitāte, kas rezultātā ietekmē arī tiesnešu darbu.